

SÁRSZENTÁGOTA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés	3
2. Sárszentágota bemutatása	4
3. Örökségünk	6
4. Eltérő építészeti karakterek bemutatása	9
5. Építészeti útmutató, ajánlások	12
<i>Telepítés</i>	
<i>Tetőhajlásszög</i>	
<i>Magasság</i>	
<i>Tetőforma</i>	
<i>Színek</i>	
<i>Beépítésre szánt egyéb területek</i>	
<i>Kerítések</i>	
<i>Kertek</i>	
<i>Anyaghasználat</i>	
<i>Ajtók, ablakok, kapuk</i>	
<i>Homlokzatképzés</i>	
<i>Részletek</i>	
6. Mai példák	24
7. Utcák, terek	25
8. Hirdetések, reklámtáblák	26
9. Impresszum	27

BEVEZETÉS

1

Sárszentágota településképi arculati kézikönyvét azzal a céllal írtuk, hogy bemutassuk a Fejér megyei község környezeti adottságaiból, történelmi és kulturális értékeiből fennmaradt emlékeket, amelyek hozzájárultak a ma ismeretes arculatának kialakulásához.

További feladatunk ezen értékek ismeretében segítséget nyújtani a településen építkezni vagy felújítani szándékozóknak abban, hogy a község arculatához igazodó építménnyel gazdagítsák Sárszentágota külső megjelenését.

Szemléletformálás szükséges ahhoz, hogy mindez megvalósuljon. Ajánlott tudatosítani, hogy csakis úgy járulhatunk hozzá a településképbbe illő építkezéshez-felújításhoz, ha a munkálatok során figyelembe vesszük a község építészeti hagyományait, eljárás módjait. Ekképp elősegíthető az utca, illetve egész Sárszentágota összképére történő pozitív ráhatás.

E kézikönyv nem tekinthető lezártnak, sokkal inkább szánjuk egy folyamatosan bővülő dokumentumnak. Támpont kívánunk lenni annak meghatározásában, hogy a település helyi természeti és építészeti hagyományait alapul véve mi számít helyes eljárási módnak, építőanyagoknak, színeknek stb. és mi kerülendő. A pozitív példákat a községben készült fotókkal, valamint kiegészítő ábrákkal szemléltetjük, ugyanakkor a településen kerülendő alkalmazásokra is bemutatunk pár máshonnan hozott példát.

Bízunk benne, hogy minden érintett (leendő) sárszentágotai lakos számára hasznosnak bizonyul e településképi arculati kézikönyv!

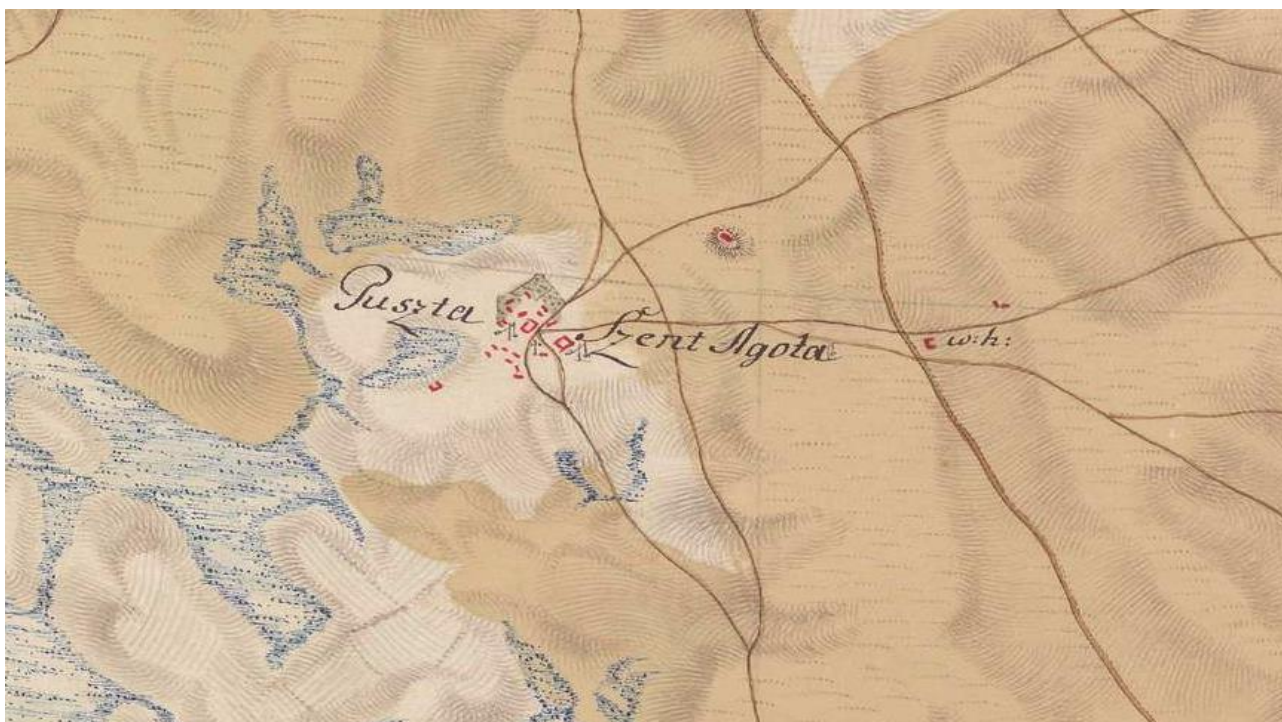
SÁRSZENTÁGOTA BEMUTATÁSA

2

A Sárvíz közelében, Mezőföld központi részén fekszik. Székesfehérvártól délkeletre 28, Sárbogárdtól északnyugatra 12 kilométerre található a 63-as főút mentén.

Régészeti emlékek bizonyítják, hogy a település térsége, a Sárvíz völgye már Kr. e. IV. évezredtől lakott hely volt. A magyar honfoglalásig Pannónia provincia részeként rómaiak, a Római Birodalom bukását követően avarok és frankok is megfordultak a környéken. Az avarok egyik fejedelme a Sárvíz mentén alakította ki szálláshelyét. Az államalapítást követően az újonnan létrehozott Fejér vármegye déli részén a magyarok együtt éltek a megtelepedő besenyőkkel, erre a község óvodájának területén feltárt temetőben találtak bizonyítékot.

Az Árpád-korban Szentágota templomos hely, a térség meghatározó települése volt. Neve először egy 1334-es oklevélben fordult elő Sancta Agatha latin formában.

1.térkép: Első katonai felmérés (1763-1787)

A XIV. század közepétől kismemesi birtok volt. A ma már Sárszentágotához tartozó egykori település volt Körtvélyes, a róla elnevezett család birtokában.

Az oszmán uralom idején Szentágotáról a legtöbb család elmenekült, a kevés helyben maradt pedig a simontornyai Szandzsák bégnek adózott. Körtvélyes teljesen elpusztult a hódoltság első évtizedeiben, pusztává vált. 1581-ből viszont már tudható, hogy újra lakták, hiszen adatok maradtak fent az akkori nevén *Kroskoveczen* kétfelé (a bégnek illetve a palotai kapitánynak) történő adózásról.

A török kiűzését követően Szentágotát I. Lipót király Gorup Ferenc győri nagyprépostnak ajándékozta, aki továbbadta ajándékként a jezsuitáknak. Birtokuk fellendítése céljából munkaerőt telepítettek a községbe.

2. térkép: Második katonai felmérés

Az 1690 utáni években 19 szerb család telepedett le. A romtemplom helyén kápolnát építettek, amit 1753-ban Petresits Lőrinc abai missziós jezsuita páter templommá bővített. 1850-ben Fényes Elek földrajzi író így írta le Szent-Ágotát: „*puszta, Székes-Fejér vgyében, Sár-Kereszturhoz fél mfd., 444 kath., 183 ref., 10 evang., 4 zsidó lak., kath. fiók-egyházzal. Sok urasági épület. Nagy és termékeny róna határ; nevezetes birkatenyésztés. F. u. a tudományi alapítvány. Ut. p. Fejérvár.*” A Sárvíz szabályozásához kötődően 1898-tól lett a neve Sárszentágota.

Körtvélyest a felszabadítás éveiben a katonai nemesség tagjai, a Baranyai és Szekeres családok birtokolták; 1700-ban a király megerősítette tulajdonjogukat. 1767-ben a Jankovich családhoz került; 1784-ben 73-an éltek a településen. Az 1800-as évek elejére két részre vált Körtvélyes: Alsókörtvélyes a Huszár család birtoka lett, míg Felsőkörtvélyest a Jankovich család uralta továbbra is. Alsókörtvélyes lakossága 1838-ban 149 fő, Felsőkörtvélyesé 174 fő volt. Fényes Elek ekként írja le a két települést: „*2 puszta, Fejér vmegyében, Szent-Miklóshoz 1/2 órányira, termékeny róna határral, nagy juhtenyésztéssel.*” 1869-ben a két puszta lakosságát együtt írták össze, ekkor a létszám 218 fő volt. A XX. század elején a Zichy család tulajdonába került.

1896-ban mindkét településre elért a vasút. Sárszentágota mai értelemben vett teljes területéről összesen 40-en haltak meg az I. világháborúban. Az 1930-as években kiépült a villanyhálózat és a telefonösszeköttetés, elkészült a bekötő makadámút, ivóvíz ellátásra fúrt kutak létesültek. 1940-től működött posta a településen. 1945-től a földosztással paraszti gazdaságok létesültek. 1959-ben megalakult a Március 15. Mezőgazdasági Termelő Szövetkezet. 1962-ben helyreállították a II. világháborúban megsérült római katolikus templomot.

A 2015-ös közigazgatási helynévkönyv alapján Sárszentágotát 1 358 fő lakja.

ÖRÖKSÉGÜNK

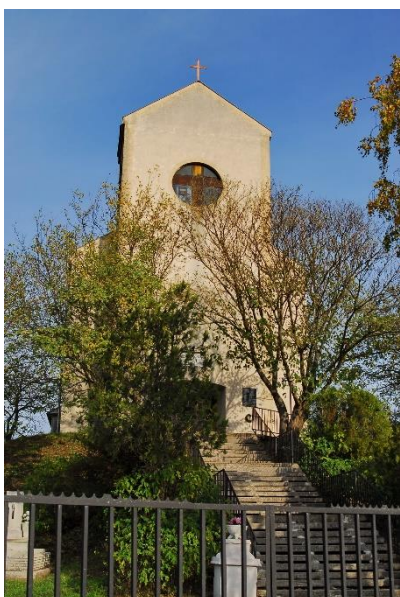
3

Többutcás, szalagtelkes szerkezetű település. Több helyütt (néhol az árkolás végett) az utca és a kerítések egymástól messze helyezkednek el. Viszonylag nagy távolságok vannak az egymással párhuzamos utcák között, ez tipikus alföldi jellegzetesség. A lakóépületek a szalagtelkek hosszanti oldalhatárai mentén helyezkednek el, mögöttük a gazdasági épületek, ólak találhatóak. Műemléki védettségű épület nem található Sárszentágotán.

Szent Ágota templom

A török korban elpusztult romtemplom helyére épült, kezdetben kápolnának. Később, 1753-ban templommá bővítették. A II. világháború során megsérült, 1962-ben állították helyre. 1788-tól 1940-ig a Sárkeresztúri Római Katolikus Egyházközség filiája, majd önálló lelkészség, később plébánia. A templom védőszentje ezer év óta Szent Ágota, a mellbetegek védőszentje.

I. és II. világháborús emlékmű

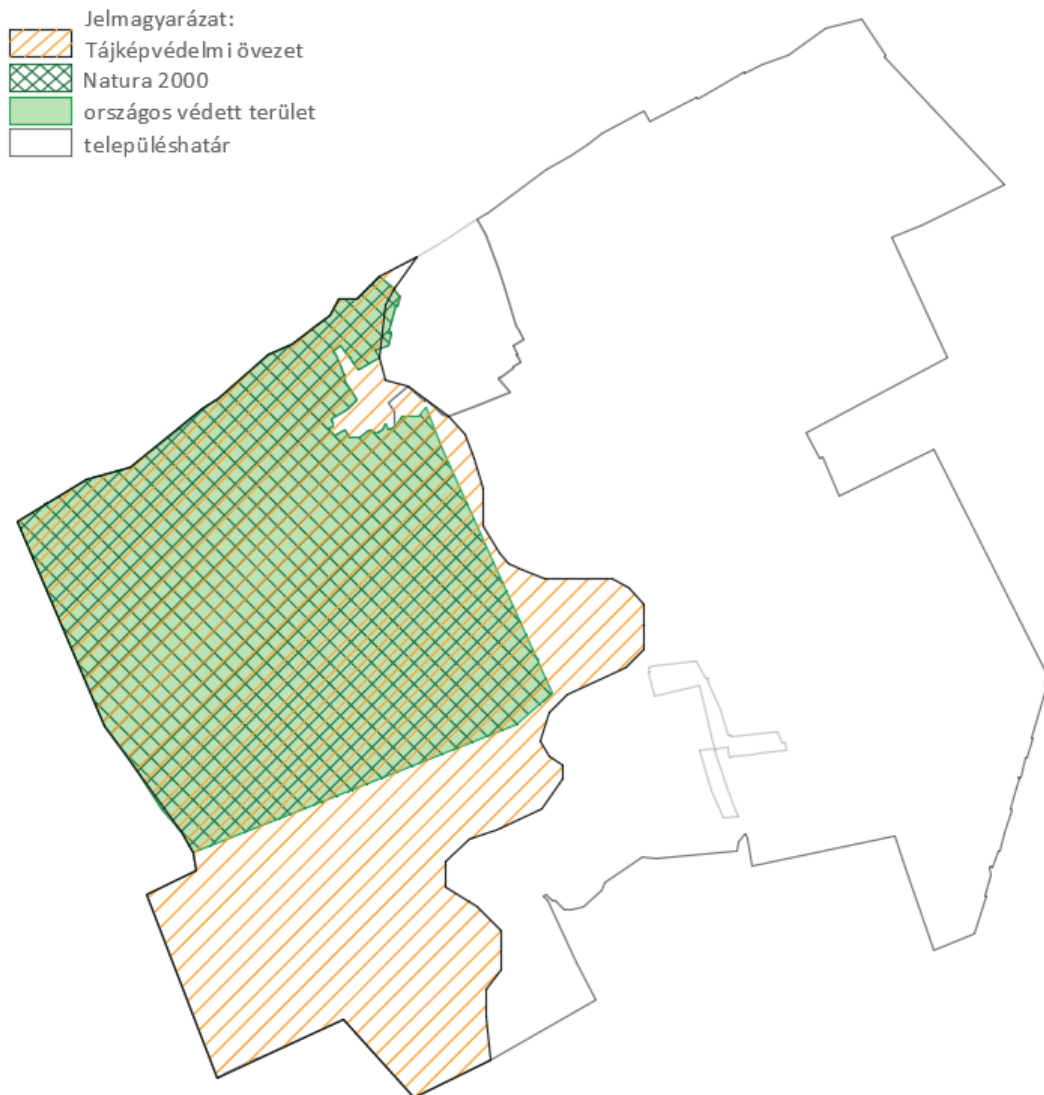
Kallós Ede szobrászművész 1925-ös alkotása, a polgármesteri hivatal mellett kialakított hősök kertjében található.

Természeti értékei

A Sárvíz-völgye Tájvédelmi Körzet a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatósága alá tartozik. A völgy a Bakony lábaitól a Szekszárdi-dombságig terjed északnyugat-délkeleti irányban; dél felé mélyülő vetődésben jött létre, melynek vízgyűjtője, tengelyében a Sárvíz-patak. A táj a XX. század elejéig összefüggő mocsaras, lápos vidék volt, amelyet csak az 1920-as években sikerült lecsapolni. E természetvédelmi oltalom alá eső területnek egy része Sárszentágota külterületéhez tartozik.

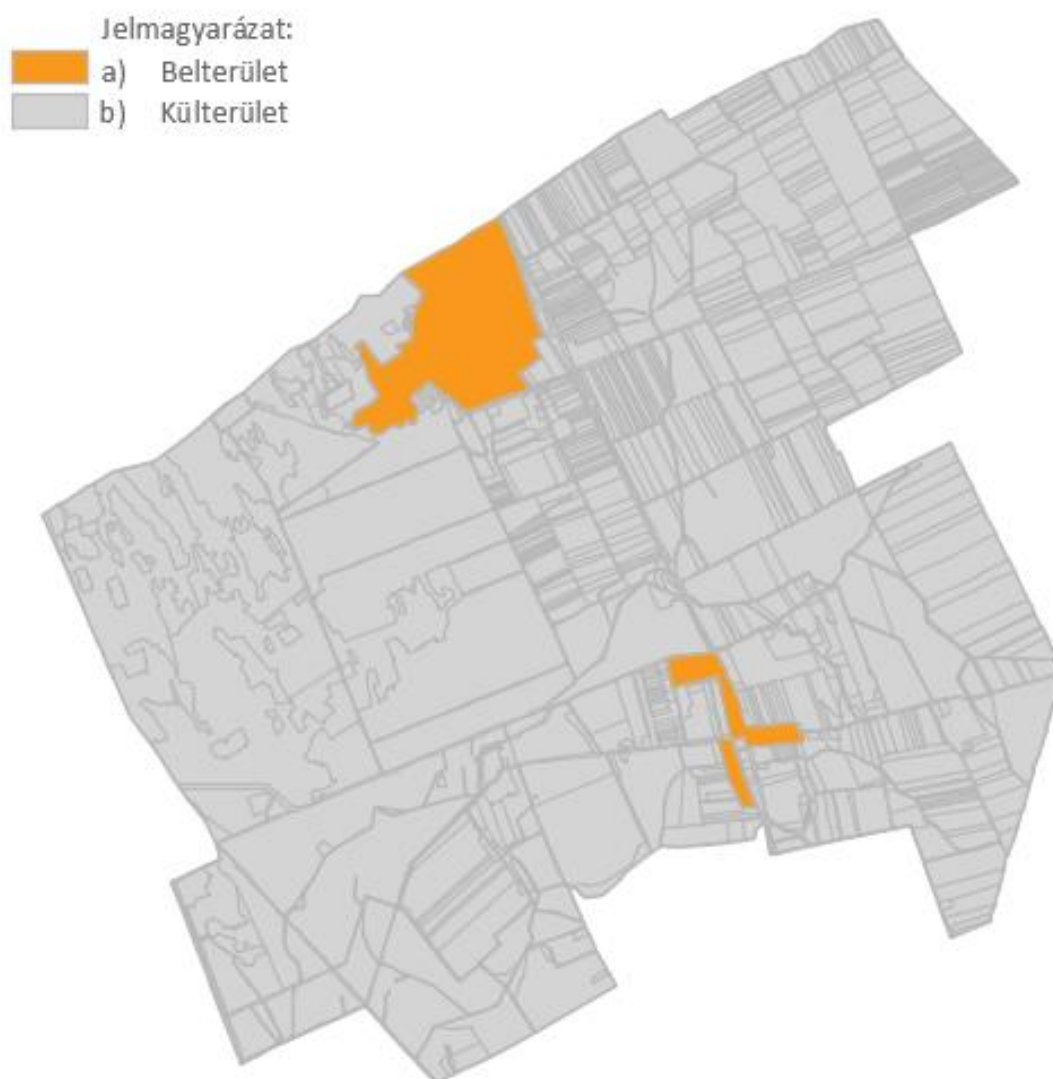
A Sárköz-völgye a Mezőföld középtáj részeként csaknem 60 km hosszan nyúlik el az Alföldön. Az alsó árterek átlagosan 1 km szélesek, helyenként völgymedencékkel tarkítva. A Sárköz völgye sajátosan ellentmondásos terület, ugyanis a zömében kedvező ökológiai adottságok jó, sok esetben kiváló feltételeket biztosítanak a mezőgazdálkodás számára, aközben a térség természeti értékekben való gazdagsága teremt újfajta feladatokat és lehetőségeket az itt élőknek. A térség a Mezőföld flórajárásba sorolható, legjellegzetesebb társulása a homoki és lösztölgyesek keveréke lehetett, melyeket jelentős kiterjedésű sztyeppfoltok és mocsarak tagoltak. A tölgyesek csak kis foltokat alkothattak, uralkodóak a sztyepprétek voltak. A homok és a lösz flórája nagymértékben keveredhetett a hasonló kötött alapkőzet miatt. Külön ki kell emelni a térségben található szikeseket és sziksós tavakat. A számos, több mint 20 védett és fokozottan védett növényfaj közül itt található a megye egyetlen tátorján előfordulása, jelentős számban él itt a kisvirágú macskamenta és nagy egyedszámban fordul elő több orchidea faj is. A területen belül kiemelt szerepe van a vízi madárvilágnak. Ezt bizonyítja a két Ramsari oltalom alatt álló, illetve két Natura 2000 kiemelt jelentőségű madárvédelmi terület jelenléte. A hosszan elnyúló folyosó kedvező pihenési és táplálkozási lehetőséget ad a vonuló vízi madarak számára. Kiemelendő az itt fészkelő fajok közül a nagy kócsag, a nyári lúd, cigány réce, valamint a barna rétihéja.

ELTÉRŐ ÉPÍTÉSZETI KARAKTEREK BEMUTATÁSA

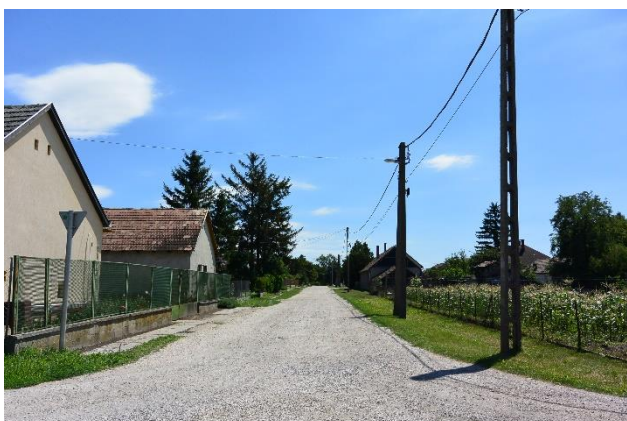
Sárszentágota

Szabályozásnak megfelelően a településen az arculati jellemzők tekintetében nem különböztetünk meg eltérő karaktereket. A területfelhasználás szerint elválasztható egymástól a kül- és belterület.

Sárszentágota belterület

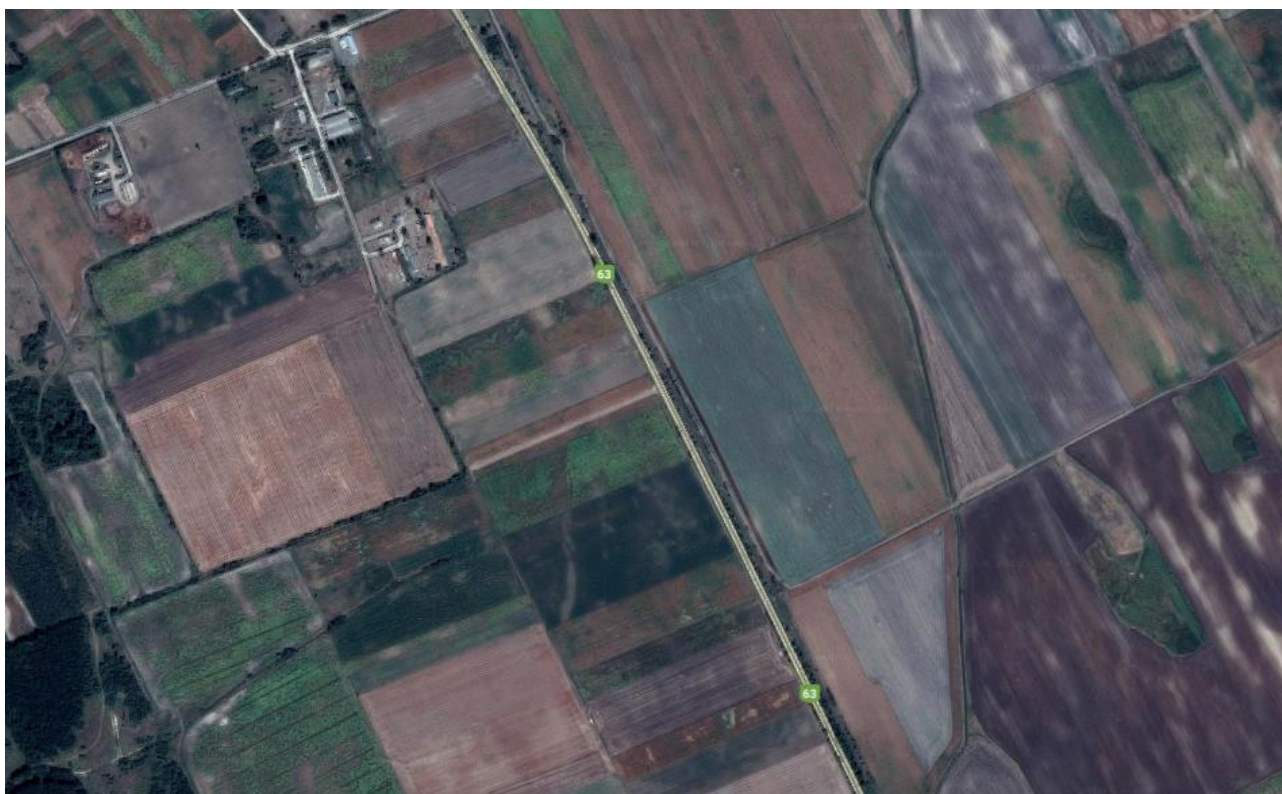
Sárszentágota a 63-as út mellett fekvő közel sík település, ahol az utcákat oldhatáron álló földszintes házak határolják. A település a XIII. század óta fejlődik a jelenlegi Polgármesteri Hivatal irányából leginkább kelet felé. A település lakosait kiszolgáló funkciók a Szabadság térnél helyezkednek el, míg a Szent Ágota templom Sárszentágóta jelenlegi kiterjedésének középpontjában áll. A belterületen szabályozás szerint nem különböztetünk meg eltérő övezeteket, de a település egyes utcáiban eltérő stílusú épületek találhatók, melyekhez új építés esetén javasolt igazodni.

Sárszentágota külterület

A nagy kiterjedésű külterületen főként mezőgazdasági területek találhatóak, de erdős részek is megtartásra kerültek, valamint a belterülettől nyugatra állóvizek is vannak. A természetközeli területek karakterét fontos megőrizni.

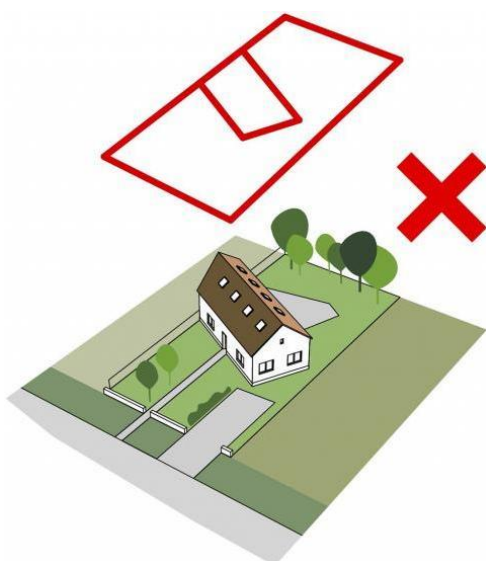
A település környezetében elszórtan beépített gazdasági területek fekszenek, amik beépítése szabályozás alapján, tájba illően lehetséges.

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ, AJÁNLÁSOK

Sárszentágota

Az építészeti útmutatóban olvasható ajánlások és feltüntetett ábrák iránymutatásként szolgálnak a jövőben tervezendő épületkialakításokhoz, annak érdekében, hogy a település karakteréhez illeszkedő megoldások szülessenek.

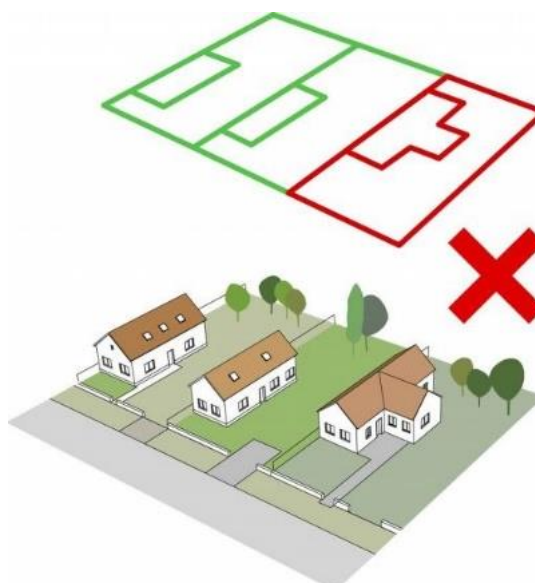
TELEPÍTÉS

Sárszentágotán az oldlathatáros beépítés jellemző. A telkeken általában az épületek az utcára merőlegesen, előkert kapcsolattal helyezkednek el.

A meglévő azonos nagyságú előkertes beépítést új házak esetén is javasolt tartani.

Kerülendő a kialakult építési sávától hátrább vagy előrébb húzni az új házakat, továbbá a környezetben látható tengelytől elforgatni azokat.

A feltüntetett ábrák segítségképpen szolgálnak a megfelelő telepítés meghatározásához.

MAGASSÁG

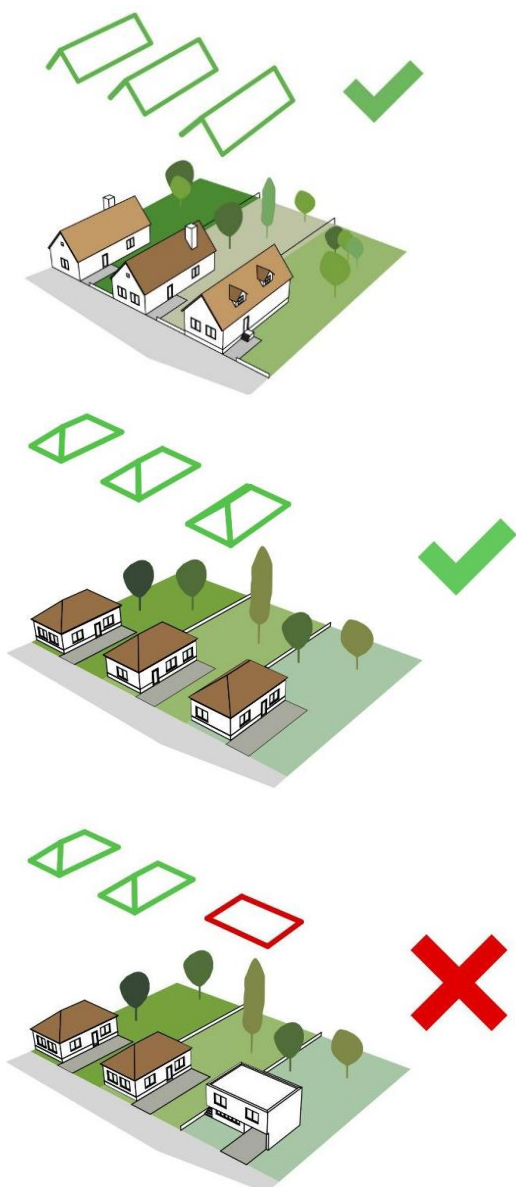
A településen a magyar falvakhoz hasonlóan földszintes házak találhatók. Nem tanácsos a kialakult egy szintes épületekből álló szövetbe többszintes épületet elhelyezni. Kisebb településeken a templomnak ajánlott a legmagasabb épületnek lennie. A közel azonos magasságú épületek harmonikus utcaképet adnak.

TETŐHAJLÁSSZÖG

Sárszentágotán közel megegyező 35-45 fokos tetőhajlásszöggel épült tetők figyelhetők meg, melyekkel megegyező dőlésszögű tetőkialakítás javasolt új épületek és épületfelújítások esetén. A túl alacsony, vagy túl magas tetők nem illeszkednének a kialakult utcaképhez, így azok használata kerülendő.

A képen utcarészlet látható, melyen harmonikusan sorakoznak az egyszintes lakóépületek.

TETŐFORMA

A településen a hagyományos nyeregtető, kontytető és csonka kontytető használata terjedt el a sátoztető mellett, melyeket új épületek esetén is javasolt használni. Kerülendő az egyszerű tetőformákkal épült házak közé bonyolult, összetett tetők megvalósítása, mely kialakítások nem illeszkednének környezetükbe.

Sárszentágota új építésű utcájában mérlegelhető a falusias stílustól való eltérés.

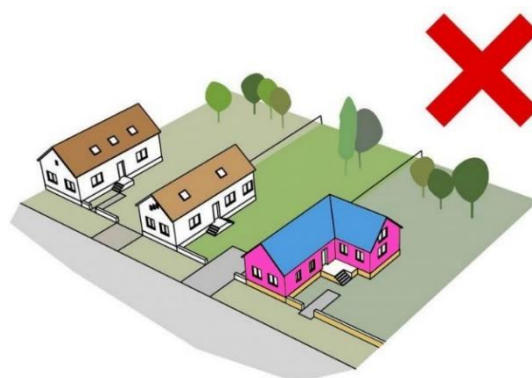
A képeken nyeregtetős kialakítások láthatók a településről.

SZÍNEK

Sárszentágotán álló épületek homlokzatainak javasolt színe világos pasztellszín vagy fehér, amikhez ajánlott sötét nyílászárók beépítése, valamint a fallal harmonizáló festett kerítés, kő vagy festett lábazat és vöröses tetőhéjazat.

Kerülendő az élénk, rikító és sötét színek alkalmazása, melyek nem illeszkednek a település karakteréhez. Vigyázni kell az egymástól eltérő színekkel is, melyek nem harmonizálnak egymással. Nem elfogadható a településtől idegen anyagok használata sem.

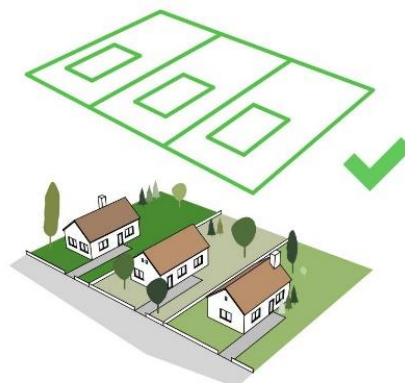

Példa a megfelelő színhasználatra. Javasolt a világos pasztellszínek vagy fehér használata, sötét színű fa ablakokkal.

Sárszentágota beépítésre szánt egyéb területei

Sárszentágota falusias és településközpont vegyes területe mellett gazdasági területek is beépíthetők a helyi előírásoknak megfelelően. A gazdasági területeken ipari is kereskedelmi-szolgáltató övezeteket különböztetünk meg, ahol például igazgatási épületek, növénytárolók építhetők.

TELEPÍTÉS

A felsorolt egyéb beépíthető területeken jellemzően szabadonálló beépítési előírás van.

MAGASSÁG

Funkciótól függően jellemzően egy és két szintes épületek.

TETŐHAJLÁSSZÖG

Tetőhajlásszögüket a funkció és az anyaghasználat határozza meg. Általában magastetős épületek, melyek hajlásszöge eltérően kialakított.

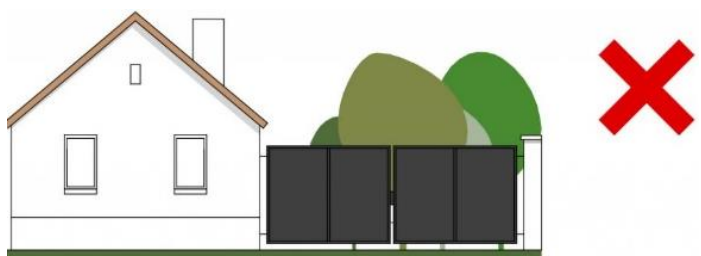
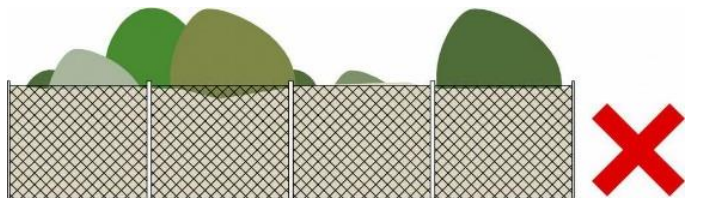
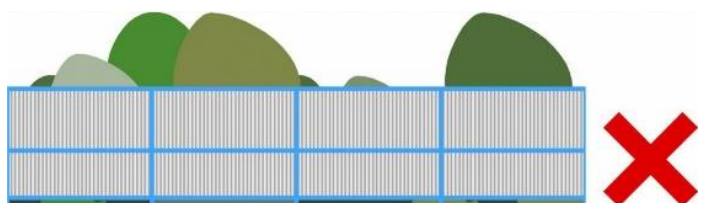
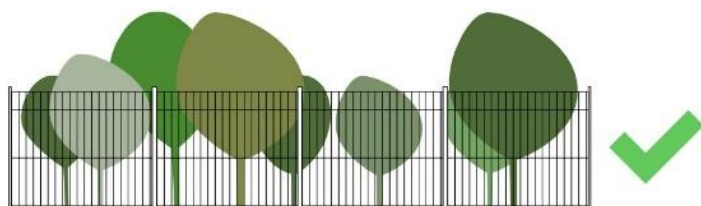
TETŐFORMA:

Leggyakrabban a nyeregtetős kialakítás figyelhető meg ezen épületeknél, de előfordulnak egyéb tetőformák is.

ANYAG-, ÉS SZÍNHASZNÁLAT:

Funkciótól függő az anyag és színhasználat, például a gazdasági épületek acélvázak vagy nagyobb téglapületek is lehetnek.

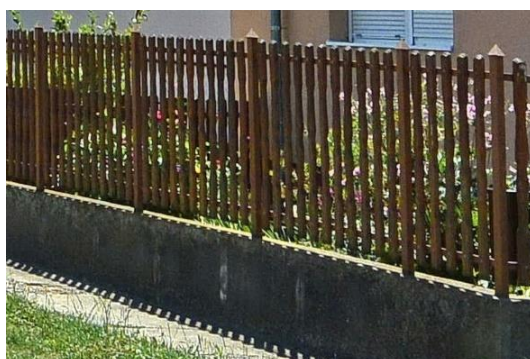

A jobb oldalt látható fotó egy áttört, fa, lábazatos kerítésre mutat példát.

KERÍTÉS

A településen az áttört fa és fém kerítések jellemzőek. Az áttört kerítések falazott lábazattal és pillérekkel megerősíthetők. Az utcai kapukat javasolt a kerítésekkel azonos módon megvalósítani. A kerítés minden elemét célszerű a házakkal harmonizáló színűre festeni.

Kerülendő az előregyártott paneles kerítések használata. Utcafronton nem javasolt a drótfonatos kerítés, főleg annak belátásgátló anyaggal történő bevonása (pl.: nád, szövet).

KERÍTÉSEK

Sárszentágotán az áttört fa és fém kerítések a legjellemzőbbek. Minden esetben javasolt az épülettel harmonizáló módon kialakítani az utcaképet nagy mértékben befolyásoló kerítéseket.

Az előregyártott betonelemes kerítés idegen a falusias hagyományoktól, így használata kerülendő.

KERTEK

Településképi szempontból fontos, hogyan alakítjuk ki és gondozzuk zöldfelületeinket. A szabadabb utcaszerkezet, áttört kerítések következtében a zöldfelület szövetszerűbb kialakítású, a kerítésen belül kialakított előkertek részletek együtt élnek az utcával. Egy-egy szépen megformált kertrészlet az egész utcaképet befolyásolja. A képek nem a településen készültek.

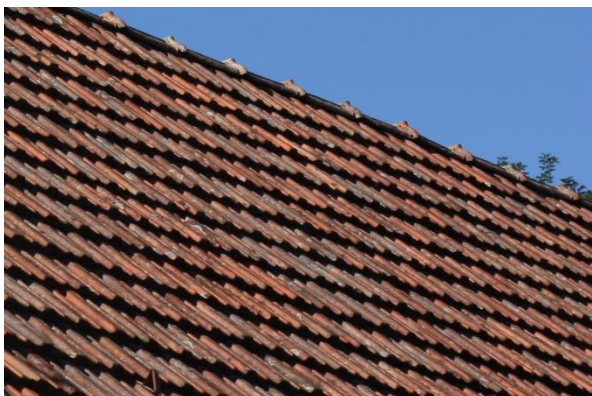
Pihenőkert, udvar

A településeken a hátsó területeket több évszázadon át megművelték, így biztosítva a helyben élők megélhetését. Ma is több helyen találunk gyümölcsöst vagy konyhakertet. A XXI. században már vidéken is némileg átalakult az élet: az ember vágyik a pihenésre, melyet leggyakrabban saját kertjében kaphat meg. Ebben segíthet, ha a lakókörnyezetünket igényesen formáljuk. Egy szép pihenőkert a ház mögött, kerti tűzhellyel az életminőségünket javítja.

ANYAGHASZNÁLAT

A településen javasolt héjazat a vöröses árnyalatú kerámia tetőcserép.

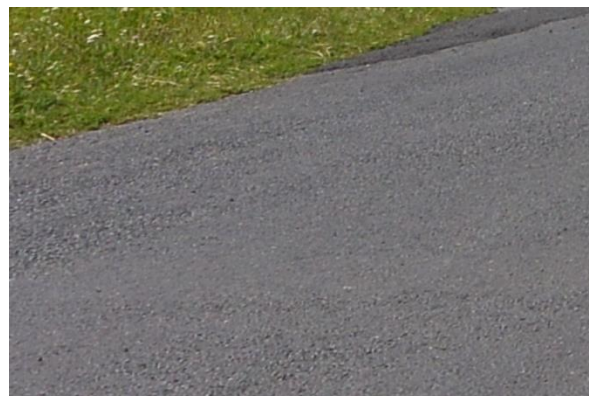
A település arculatához nem illeszkedő fémlemezfedés és hullámpala használata kerülendő.

Járdánál és gépkocsibeállónál a természetes anyagú burkolatkialakítás javasolt.

Az épületek körüli utaknál kerülendő az aszfalt és a beton használata.

AJTÓK, ABLAKOK, KAPUK

Sárszentágotán a hagyományokat őrző osztott üvegezésű, sötétzöld vagy barna fa nyílászárók használata javasolt. Az ablakok árnyékolás érdekében fa zsalugáterrel felszerelhetők. Kerülendő a műanyag redőnytokok ablakok használata. Fa ajtók az ablakokkal azonos színben javasoltak. A kapukat a kerítésekkel megegyezően és az épületekkel harmonizáló módon tanácsos megvalósítani.

HOMLOKZATKÉPZÉS

A település régebbi utcáiban a merőleges épületek határozzák meg az utcaképet. Az utcai homlokzatok arányrendszerét ideális esetben a népi hagyományoknak megfelelően a két hosszanti elrendezésű ablak, füstlyukak, a tető és az esetlegesen meglévő oldaltornác alkotja. A homlokzat falai javasoltan fehér vagy világos paszellszínűek, amikbe sötét fa, osztott üvegezésű ablakok és fa ajtók beépítése ajánlott.

Sárszentágotán nagy számban találni szocialista kockaházat.

RÉSZLETEK

Az építészeti részletek szép formálása a népi építészet jellegzetessége volt. A mai épületeknél is fontos egy-egy kémény, zsalugáter, homlokzati részlet kimunkálása úgy, hogy az az épület egészével összhangban legyen. Az épület mellett, az udvarban, utcán lévő tárgyak, építmények is hozzájárulnak az összkép egységéhez. Egy szépen megformált kerti kút, egy gondosan elkészített tornác vagy tetőrészlet is esztétikai értéket hordozhat. (Nem minden kép a településen készült.)

MAI PÉLDÁK

Meglévő épület felújítása és új épületek építése a településkarakterbe illeszkedően

Népi építészeti értéket hordozó épület felújítása és bővítése kiemelt odafigyeléssel végezhető. Fontos, hogy a hagyományokat őrző részletek megmentésre kerüljenek, azokat eltávolítani, átalakítani nem tanácsos, helyreállításuk elsődleges, ezzel a múlt építészeti emlékei megőrzésre kerülhetnek. Mai, új építésű házaknál sem tanácsos megfedkezni a részletképzésekről.

A képek nem a településen készültek.

UTCÁK, TEREK

Sárszentágota utcáit előkertes, utcára közel merőleges épületek határolják. A település utcái rendezetnek mondhatók, melyhez nagy mértékben hozzájárul a karbantartott előkertek megléte. A település szívében van a Szent Ágota templom, míg a főbb funkciók (Polgármesteri Hivatal, Posta) a falu nyugati felében helyezkednek el. A település közelében halastavak is találhatóak.

HIRDETÉSEK, REKLÁMTÁBLÁK

Falusias környezetben javasolt a vas cégérek és fa táblák használata hirdetésekhez, információs pontokhoz és utcai táblákhoz.

Kis település arculatába nem illő molinók, óriásplakátok és fényreklámok használata kerülendő.

IMPRESSZUM

SÁRSZENTÁGOTA KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

Honlap címe: www.sarszentagota.hu

E-mail címe: alsosz@vnet.hu

Postai címe: 8126 Sárszentágota, Május 1. utca 1.

Telefon: +36 25/509-428

Polgármester: Sebestyén Zoltán

Főépítész: Farkas István

Főépítész e-mail címe: sarszentagota@foepitesz.com

SZERKESZTETTE: Farkas István, Dinnyés Magdolna, Kőrösi Emese Edit

SZÖVEG: Bujáki Bence, Dinnyés Magdolna, Kőrösi Emese Edit

FOTÓ: Farkas István, Kovács Krisztián, Sárdi A. Zoltán

ÁBRÁK: Lechner Nonprofit Kft.

GRAFIKAI TERVEZÉS: Farkas István, Kőrösi Emese Edit

Sárszentágota, 2018. január 25.

A kézikönyvben szereplő fotók nem kizárólag a településen készültek!

Az építészeti útmutató, a mai példák és a reklámhordozókkal kapcsolatos témakörökben szereplő javaslatok között, máshol készült fényképeket is beillesztettünk saját adatbázisunkból, hogy olyan mintákat tudjunk bemutatni, amely a település arculatát, karakterét pozitív irányba módosíthatja.

A kézikönyvben kerülendő példaként csatolt fényképek nem a településen szereplő részleteket mutatnak!